

MILUJEŠ HOSPODINA – MILUJEŠ BLIŽNÍHO – MILUJEŠ CIZINCE

Kázání ze soboty 11.11.2017 – br. Josef Dvořák

V evangeliích lze zaslechnout **tři** rozhodující **otázky**:

„Které přikázání je první ze všech?“ (Mk 12,28)

„... které přikázání je největší?“ (Mt 22,36)

„... co mám dělat, abych měl podíl na věčném životě?“ (L10,25)

Na tyto otázky zazní **tři** shodné **odpovědi**.¹ Otázky i odpovědi na ně obrací naši pozornost do Pěti knih Mojžíšových, k trojímu: „budeš milovat“². Ke dvěma „budeš milovat“ (5Moj 6,5; 2Moj 19,18b) odkazuje Ježíš i zákoník,³ jindy jenom Ježíš či jenom zákoník.⁴ Jejich „správná“ odpověď je tím podložena dvěma svědky. A ty, posluchači kázání, vstupuješ též do role – do role třetího svědka. Svědka čeho? Že **SOUHRNEM Pět knih Mojžíšových (Tóry) i Proroků NENÍ PŘIKÁZÁNÍ, NÝBRŽ** Bohem darovaná způsobilost, důsledkem víry Bohu Hospodinu je, že **MILUJEŠ...** Ježíš byl tážán, nebo se sám dotazoval po největším či prvním přikázání, které „otevřít dveře“ do Božího království. Ovšem evangelia neucínila výběr z přikázání, pro Boží království uschopňuje Bůh sám, Bohem darovaná „ochota“ milovat.

Kdyby Ježíš vybral z Pět knih Mojžíšových jedno přikázání, přihlásil by se ke kolaborantům s římským impériem, k saduceům spravujících Chrám, kteří nepřijímali ústní tradici. Kdyby Ježíš vybral přikázání z ústní tradice, přihlásil by se k farizeům, na které navazuje (post-biblický) rabínský judaismus praktikující 613 příkazů a zákazů. Ježíš svou volbou nepodpořil ani saduceje disponující majetkem, a proto i jistou mírou mocí v okupované zemi, ani se neztotožnil s pozdější protestantskou či evangelijní redukcí zbožnosti na smíš – nesmíš, povolené – zakázané.

Pozastavme se nad dalším z náboženských proudů doby Ježíšovy. Zmanipulovaný dav lidí raději volí teroristu své doby, **Dýkaře**, který k prosazování svého náboženského přesvědčení užíval se svými přívrženci násilí, vraždu. Jak příznačné časům o dva tisíce let

¹ „První je toto: ‚Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, je jediný pán; miluj Hospodina, Boha svého, z celého srdce, z celého své duše, z celé své mysli i z celé své síly!‘ Druhé je podobné: ‚Miluj svého bližního jako sám sebe!‘ Většího přikázání nad tato dvě není.“ „Správně... jest jediný Bůh a ... není jiného kromě něho; a milovat jej z celého srdce, z celého rozumu i z celé síly a milovat bližního jako sám sebe je víc než přinášet Bohu obětí a dary.“ (Mk 12,29–35; ČEP)

„Miluj (budeš milovat) Hospodina, Boha svého, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.“ To je největší a první přikázání. Druhé je mu podobné: „Miluj (budeš milovat) svého bližního jako sám sebe.“ Na těch dvou přikázáních spočívá celý Zákon a Proroci.“ (Mt 22,37–40)

„Miluj Hospodina, Boha svého, z celého svého srdce, celou svou duší, celou svou a celou svou myslí“ a „miluj svého bližního jako sám sebe.“ (L 10,27)

² Český ekumenický překlad i Kraličtí.

³ Mk 12,29–35

⁴ Mt 22,37–40 či L 10,27

pozdějším, době naší! „Propusť nám Barabáše!“⁵, řve v evangeliu dav na Piláta; **nejen vraží si vybrali vraha**. Raději Barabáše = „Syna otce“, nežli Ježíše = Syna Otce⁶. Právě naše kultura je nastavena na syny lidských otců, často na psychopaty, než-li na Syna Otce, jak dokládá film, zábavný průmysl, politická scéna... Žádná ze skupin nebyla Ježíšovi vzdálenější.

Ježíš nepřítakal ani radikálům své doby, s nimiž (vedle saducejů a výrazněji farizeů) **vedl také dialog, Kumránské komunity**, která se před nedůvěryhodným kultickým chodem Chrámu (saduceji) i před příliš otevřeným pojetím víry (farizeji) uzavřela sama do sebe. Kumránští ze společnosti utekli na poušť, „do kláštera“, ovšem i jejich důrazy Ježíš zná, ale nepřijímá je: „**Slyšeli jste, že bylo řečeno: Milovat budeš bližního svého a nenávidět nepřítel svého.**“⁷ Takový výrok ve Starém zákoně nenajdeme. Ježíš oponuje, oponuje z pozice Božího Syna: „**Já však vám pravím: Milujte (milujete) vaše nepřátele a modlete se (modlíte se) za pronásledující vás.**“⁸ (Mt 5,43.44) Lidskost, pomoc, slušnost, ohleduplnost k nepříteli je přímo vyžadována tehdy, je-li nepřítel v nouzi. (2Moj 23,4–5; 5Moj 22,1–4) Bůh přeci zná možnosti člověka, nelze z nepřítel „dělat“ přítele. Nelze skutečného nepřítel milovat, lze mu pouze odpustit, pokud nás o odpuštění požádá. S tímto výrokem – milujete vaše nepřátele – si člověk neví rady. Ukazuje se tím, jak **Boží možnosti ty lidské přesahují**. A přece je Ježíšovo – „**Já však vám pravím: Milujete své nepřátele.**“ – dobře zakotveno v hebrejsky psané Bibli.

První či největší „příkázání“ je v evangeliích citací tzv. *Š-ma Izrael* z 5Moj 6,4–5:

„Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, Hospodin jeden; a miluješ Hospodina, Boha svého, v celém srdci svém a v celé duši své a v celém velmi tvém (na plné pecky).“

V hebrejském znění lze zpozorovat, co je nepřevoditelné do českých překladů. Dvě písmenka jsou v *Š-ma* (5Moj 6,4) zvýrazněna.⁹ Když je spojíme, vznikne slůvko „**svědek**“, „**svědectví**“. Podle toho **svědek Hospodinův** není ten/ta, kdo o Bohu mluví (vydává svědectví), nýbrž ten/ta, v jejímž životě bojuje a vítězí Bůh sám (Izraelita/Izraelitka), který/kteřá **naslouchá, že Hospodin** (= Ten, který je s tebou všude tam, kde jsi ty), **Bůh náš, je jedinečný. V důsledku** naslouchání pak **miluješ: „miluješ Hospodina, Boha svého, v celém srdci svém a v celé duši své a v celém velmi tvém (na plné pecky).“**

Právě **forma konstatování** je charakteristická i pro hebrejské znění druhého největšího „příkázání“, 3Moj 19,18b:

„... miluješ k bližnímu svému jako sebe samého; Já Hospodin.“

Celý verš praví následující:

„Nebudeš se mstít a nebudeš hřdkovat (stát na hřdce, hněvivě pronásledovat) syny lidu tvého; a miluješ k bližnímu svému jako sebe samého; Já Hospodin.“

⁵ Srov. L 23,13–25

⁶ Mt 3,17; 12,18; 17,5

⁷ „Miluj všechny děti (syny) světla“, „nenávid' všechny děti (syny) temnoty“. (1Q 1,4–10; 9,21–22)

⁸ Novozákonní řečtina má pro rozkazovací a oznamovací způsob v přítomném čase totožný gramatický tvar.

⁹ Poslední písmeno prvního a posledního slova věty: „Slyš, Izraeli, Hospodin, Bůh náš, Hospodin jeden.“

Zkratkou řečeno i aktualizováno, první část verše do našich řad mluví velmi aktuálně: „**nebudeš se mstít“ a „nebudeš stát na hřbce“ vůči svému bratru/své sestře v Kristu, ty miluješ** (blízkého v Kristu) – a je nad čím přemýšlet celý týden. Co to znamená pro mé jednání? Mistrně tento důraz i souvislost mezi milováním Boha a bratra/sestry v Kristu vyjádřil pisatel Janova prvního listu: „**Milování, milujeme se navzájem, neboť láska je z Boha, a každý, kdo miluje, z Boha se narodil a Boha zná. Kdo nemiluje, nepoznal Boha, protože Bůh je láska... My milujeme, protože Bůh napřed miloval nás. Řekne-li někdo: „Já miluji Boha,“ a přitom nenávidí svého bratra, je lhář.**“ (1J 4,7–8. 19–20; ČEP) Vyznání: „Bůh je láska,“ nenajdeme v žádné jiné náboženské knize světa. Takto miluji a takto o Bohu svědčím? Ovšem nejde jen o nás a naše neblíží či blízké.

Ježš text četl v době, kdy z něho vystupovalo více významových vrstev, tři výpovědi. Tradiční výklad zajištěný doplněním textu o samohlásky zajistil základní význam 3Moj 19,18b:

„Miluješ bližního (druha, blízkého, krajana, přítele) ...“ (Hebr. řeš, ajin.)¹⁰

Ovšem text bez samohlásek může znamenat také následující:

„Miluješ nechtěného (jízlivého, méněcenného, podřadného, špatného, zlého...“ (Hebr. řeš, ajin).¹¹

Miluješ sobě blízkého, miluješ nechtěného outsidera, a jako sebe samého, sebe samou. Z jakého důvodu? Ono – jako sebe samého, sebe samou – není jen „vycpávkou“ věty, má hluboké a vážné opodstatnění. K mladým lidem bude jistě promlouvat následující scéna, kterou Elie Wiesel připomíná ve svých pamětech:

„Mám tě moc ráda, tatínku. Ty to víš. Že jo?“

„Samozřejmě,“ odpověděl, pohlcený četbou. „Jsi rozkošná. Jsem na Tebe hrdý.“

Obrátila zrak na svoji matku, která prostírala stůl:

„Tebe také, maminko. Mám tě moc ráda. Neříkala jsem ti to často...“

Matka k ní zvedla překvapeně oči:

„No to doufám! Dcera musí milovat své rodiče. My tě také milujeme. Máme jenom tebe“

...

Dívka si vzpomněla na svého snoubence...: ty, my. My překonáme zlo, přetvoříme svět, budeme mít děti a já je budu milovat...

...

Ve stínu ulice přecházel chodník nějaký cizinec... „Tobě také, cizince,“ řekla mu dívka, „dávám kus své lásky...“

...

¹⁰ Slovesem, od něhož jsou podstatná jména „přítel“, „soudruh“, „krajana“, „bližní“ odvozena, je sloveso „mít přítele“, „být přítelem“, „přátelřit se“; sloveso také může znamenat „pást“, „hnát na pastvu“ (hebr. řeš, ajin, hej).

¹¹ Slovesem, od něhož jsou přídavná jména „jízlivý“, „méněcenný“, „podřadný“, nebo podstatná jména „špatnost“, „zkaženost“, „zlé jednání“, odvozena, je sloveso „být zlý“, „být zkažený“, „špatně nakládat“ apod. (hebr. řeš, ajin, ajin). A zmínme si ještě odvažnější významovou vrstvu: **„Miluješ zlo (miluješ zlé jednání, špatnost, zkaženost) ...“** (Hebr. řeš, ajin.)

Mluvila k němu, dokud nezašel za roh. Poté hlasem, ve kterém nebyla výčitka ani lítost, vykřikla:

„Co mám dělat, můj Bože, co mám dělat? Miluji celý svět, jenom sebe samu nemiluji!“
A mladá dívka, krásná a moudrá, se vrhla dolů z výšky svého okna.¹²

Přijmout sebe samého, sebe samu je náročnou úlohou mládí. Mít se rád i se svými nedostatky, nemocemi, přijmout svůj vhled či netaalentovanost v různé míře, nebývá snadné. Ale důležité i pro schopnost přijímat druhého takového, jaký je. Miluješ přítele, miluješ zlého, jako sebe samého/sebe samou. Z jakého důvodu? Jisté zdůvodnění se otevírá ve **3Moj 19,34**:

„Miluješ k němu, cizince (hosta, bezdomovce, poutníka) stejně jako sebe samého, protože i vy jste byli cizinci (hosty, bezdomovci, poutníky) v zemi egyptské, Já Hospodin, Bůh váš.“

Zde se nachází vysvětlení: Miluješ ho, cizince, protože ty sám/sama jsi takovým byl/takovou byla. O jakého cizince se jedná? Tento cizinec, host (hebr. *ger*), žije mezi Izraelity, ale nevyznává jejich víru. Přizpůsobil se jejich zvyklostem, má v úctě jejich hodnoty. Je součástí sobot, svátku smíření, kultické činnosti.¹³ Nesmí znevažovat Hospodina, Boha se bojí.¹⁴ Tento cizinec hledá pomoc a má mu být pomůženo, má nárok na paběrky z pole stejně jako vdova či sirotek. Izraelité mu nesmí škodit.¹⁵ V rabínské literatuře,¹⁶ v judaismu, pak tento cizinec k Izraelitovi směřuje, až se z pojmu „neznámý“, „cizinec“, stane označení „proselyta“, „konvertita“ k judaismu. Prvním cizincem v Bibli je Abraham a jako cizinec pro víru žil i umřel. Jedinou část země zaslíbené, kterou „vlastnil“ bylo pole s jeskyní, v níž byla pohřbena jeho žena.¹⁷ A jako cizinec musel před hladem a válkami hledat pomoc v Egyptě. Prvorozený Mojžíšův dostal jméno „Uprchlík“ či „Hostem-tam.“¹⁸ Sám Ježíš nám křesťanům připomíná při své poslední večeři před ukřížováním, že máme činit „anamnézi“ („památku“). Projdeme-li si výskyty ve Starém zákoně slovesa, narazíme na **Dt 16,12**: nikdy, nikdy, nikdy nesmíme zapomenout na svou identitu cizince! A identita cizince-uprchlíka je Čechoslovákům dobře pochopitelná, neboť v roce 1938 z Československa utíkali první uprchlíci, pak v roce 1948, pak v roce 1968. Je nám dobře srozumitelné následující: **„Nebudeš utlačovat cizince (hosta); znáte přece, jak bývá cizinci (hostu) v duši, neboť jste byli cizinci (hosty) v egyptské zemi.“ (Ex 23,9)**

Ale... skutečné zdůvodnění – miluješ Boha – miluješ přítele/outsidera – miluješ cizince – tkví jen a jen v Bohu: „Já Hospodin“, On je zdůvodněním! Jsme jiní, dětem bych řekl, jsme mimoni, protože naše etika, morálka a námi ctěné hodnoty jsou etikou, morálkou a hodnotami ZMRTVÝCHVSTALÉHO KRISTA a JEHO OTCE, BOHA HOSPODINA.

AMEN

¹² WIESEL, Elie. *Všechny řeky jdou do moře, moře se však nenaplní: Paměti 2*. Praha: Pragma, 2007, s. 30, přel. T. Horáková.

¹³ 2Moj 12,19.49. 3Moj 6,29; 17,8–10.15; 18,26; 20,2; 22,18–20; 24,16.22; 25,47–49. 4Moj 9,14; **15,15.16.26.29.30**; 19,10; 35,15. 5Moj 1,16; 5,14; 14,21; 16,11.14; 29,10.

¹⁴ **5Moj 31,12**

¹⁵ 2Moj 22,20; **23,9**. 3Moj 19,10; 23,22; **25,23.35**. 5Moj 24,14.17; 26,11–13; 27,19.

¹⁶ **JASTROW, M.** *Dictionary of The Talmud*. Jeruzalem: Ludwig Mayer, 1908. Reprint.

¹⁷ Gn 15,13; 23,1–20.

¹⁸ Ex 2,22